

4. Kononko OL Psychology of the basis of the special education of a pre-school child (Svetlana pidhid) / Olena Leont'yivna Kononko. - K. : Stylos, 2000. - 336
5. Николаєвскі І. О. Formulyannya sotsial'noi kompetentnost uciv zagalnoosvitnih navchalnih vidpiviv vidpiidinu vimogo noviih sternivnyh osvitnih standardiv: Naukovo-metodicheskii posibnik. / I. O. Nikolackysku. - Cherkasy: OIOPPP, 2014. - 76 p.
6. Pometun OI, Pyrozhenko L.V. A private lesson. Interactive technologies Navchan. Scientific and Methodical Posobnik / O.I. Pometun, L. V. Pirozhenko. For Ed. O.I. Litter. - K. : Vidavnitsutvo ASK, 2004. - 192 with.
7. Sukhomlinsky VA Selected works: in 5 tons / Rare: Dzeverin A. G. (pred.) And others. - P. 4. Pavlyskaya secondary school. Talk with the young principal. - K. : I'm glad. The school, 1980. - 670s.
8. Yaremenko N., Ustich Yu. Methodical recommendations of the school organization of the patriotic viovannya children and young people in ZNZ -2005 p. [Electronic resource] / N. Yaremenko, Yu. Ustich. - Access mode: <http://nadoest.com/metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-patriotichnogo-vih>

УДК 3.39.392/394

Руденко І. Ю.
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

ВПЛИВ БІЛЬШОВИЦЬКОЇ ПОЛІТИКИ НА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЄ ЖИТТЯ ПОЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ (1939 - 1946 РР.)

У даній статті висвітлено становище польської національної меншини на західноукраїнських землях в роки Другої світової війни і перші повоєнні роки та вплив політики сталінського керівництва по відношенню до польського населення з 1939 по 1946 рр. на його культуру, освіту, науку та духовне життя.

Ключові слова: *кастьоли, західноукраїнські землі, польська революційна преса, осадники, семінарії.*

Руденко І. Ю. Влияние политики Сталина на культурно-образовательную жизнь польского населения западноукраинских земель (1939 - 1946 гг.)

В данной статье освещены положение польского национального меньшинства на западноукраинских землях в годы Второй мировой войны и первые послевоенные годы и влияние политики сталинского руководства по отношению к польскому населению с 1939 по 1946 гг. На его культуру, образование, науку и духовную жизнь.

Ключевые слова: *кастьолы, западно-украинские земли, польский революционная пресса, осадники, семинарии.*

Rudenko I.Y. The influence of Stalin's policy on the cultural and educational life of the Polish population of Western Ukraine from (1939 - 1946).

This article highlights the position of the Polish national minority in the Western Ukrainian lands during the Second World War and the first post-war years and the influence of the policy of the Stalinist leadership vis-à-vis the Polish population from 1939 to 1946. on his culture, education, science and spiritual life.

Key words: *castols, western Ukrainian lands, Polish revolutionary press, sieges, seminaries.*

Постановка проблеми. Україна успадкувала складну систему етносоціальних, етнокультурних та етнорегіональних відносин. Вони склалися впродовж віків, але за роки радянської влади ці відносини зазнали цілеспрямованого впливу, мета якого полягала у формуванні нової історичної спільноти людей – радянського народу. Жертвою «політичних експериментів» сталінського періоду стала і польська спільнота, яка на протязі десяти століть проживала у західноукраїнському регіоні. Найбільше випробування на долю етнічних поляків випали в роки Другої світової війни та перші повоєнні роки. У ті часи польська спільнота стала жертвою сталінської політики в економічній, політичній та регіональних сферах.

Польська меншина в Україні, порівняно з іншими, має низку специфічних особливостей, що стосуються як історії її формування, розселення, так і ментально-етнографічних характеристик. Радянський тоталітарний режим, успадкувавши від царизму окремі ідеологічні парадигми та методи політичного і духовного переслідування поляків, вдався до більш витончених форм їх денационалізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням окремих аспектів культурно-освітнього життя польського населення західноукраїнських земель у 1939-1941 рр. займалися такі дослідники як В. Р. Ковалюк [2], Ю. Ю. Сливка [5], В. Витвицький [3], О. Домбровський [4]. Вони дослідили окремі аспекти культурно-освітнього життя польської національної меншини, але комплексного дослідження з даної проблематики не було зроблено.

Виходячи з вищесказаного, **мета статті** полягає у всебічному вивченні культурно-освітнього життя польського населення на західноукраїнських землях у 1939 – 1941 рр.

Методологічною базою дослідження є система наукових принципів пізнання, пошук правди історії, всебічне виявлення її суті. Завдяки їх використанню я зроблю спробу об'єктивно підійти до висвітлення подій, дати їм належну оцінку.

Виклад основного матеріалу. Анексувавши землі Західної України більшовицька влада почала проводити свою культурно-освітню політику, яка визначалася всупереч інтересів місцевих поляків. Найбільш негативну реакцію поляків викликали заходи щодо обмеження їх релігійних прав. Вже з перших місяців

панування радянського режиму було закрито духовну академію, семінарію, всі релігійні школи, монастирі. Протягом вересня – жовтня 1939 р. в західних областях було арештовано 57 служителів Римо-католицької церкви, 14 із них було розстріляно [1, с. 41].

Протягом січня – травня 1940 р. проводилася паспортизація міських жителів західних областей, із них було прописано 1514 тис. чол., а 1160 тис. одержали паспорти і 8,5 тис. тимчасові посвідчення. Серед паспортизованих було до 200 тис. поляків. Під час паспортизації були взяті під контроль усі метричні церковні книги з відомостями про реєстрацію новонароджених і хрещення. У процесі їх вилучення провадилися обшуки в церквах і костельолах, вилучалися цінності, релігійна література і предмети культури [1, с. 43].

Репресивні дії більшовицької влади торкнулися всебічної сфери. Закривалися школи з польською мовою викладання, звільнялися вчителі – поляки. У той же час відкривалися школи російською мовою викладання. Так, станом на грудень 1939 р. на Львівщині було відкрито 10 російських шкіл і 50 змішаних [1, с. 39]. Тоді ж почали діяти курси для педагогів, головним чином по вивченню основ марксизму-ленінізму. Влітку 1940 р. було перепідготовлено ще 5841 вчителя для початкової школи, 3072 – для старших класів, а також 786 директорів та завучів шкіл [1, с. 49].

Після реорганізації освіти кількість українських шкіл досягла 5596, а польських – скоротилася до 922 шкіл. Українізація вищої освіти не могла відбуватися швидко. Як за складом професури, так і за контингентом студентів вузи в основному ще лишалися польськими. У грудні 1939 р., зокрема, 77,9 % студентів львівських вузів становили поляки, 12,9 % – українці, 6,7 % – євреї. Постійно траплялися колізії між старою та новою, радянськими традиціями викладання, поведінки, стосунків між педагогами і школярами, професорами та студентами [2, с. 5].

Повної зміни зазнали підручники для польських шкіл, які видавалися відповідно до радянських програм та ідеологічних настанов. Підручники з історії Польщі, польської мови та літератури створювали наново на основі марксистсько-ленінської методології. Польською мовою видавали також праці К. Маркса, Ф. Енгельса, В. Леніна, Й. Сталіна. У перекладі польською побачили світ твори М. Горького, В. Маяковського, О. Фадєєва, О. Островського, І. Франка, П. Коцюбинського, П. Тичини, М. Рильського [5, с. 115]. Для створення польських підручників з гуманітарних дисциплін терміново організовували авторські колективи. Якщо підручники з алгебри, геометрії, географії, хімії просто перекладалися з російських аналогів, то підручники з історії Польщі, польської мови та літератури створювалися заново на основі нових радянських підходів. До цієї роботи були залучені історики та публіцисти Р. Верфель, В. Беньковський, професори Ю. Клейнер, П. Гоффман, польські письменники Є. Путрамент, Л. Пастернак, Г. Гурська та ін. На підставі партійних директив окремим представникам інтелігенції польської національності надавалася одноразова матеріальна допомога в розмірі від 3 до 6 тис. крб, зокрема професорам Мечиславу Вежуковському, Адаму Гурцу, Станіславу Піляту, Янушу Грошковському, художнику Зігмунду Розвадовському, письменникам Юрію Барейші, Станіславу Вишневецькому, Яну Бжозі, Ванді Василевській та ін. [4, с. 108].

Особлива увага приділялася так званій польській революційній пресі – газетам «Czerwony sztandar», «Sztandar wolnos'ci», «Wolna praca», журналам «Nowe widnokregi», «Almanach literacki» та ін. Тираж газети «Червоний штандарт», що стала органом Львівського обкому та міському КП(б)У й обласної ради депутатів трудящих, у 1940 р. становив понад 30 тис. примірників. Із 1941 р. у Тернополі почала виходити щоденна польська газета «Правда більшовицька», а у Львові – молодіжна газета «Молодь сталінська» [3, с. 93].

Головне завдання культури зводилося до комуністичного виховання трудящих. За рішенням Раднаркому УРСР в 1940 р. у Львові було засновано польський театр, театр мініатюр, широко відзначалося 85-річчя з дня смерті А. Міцкевича. На травень 1940 р. тут діяло 12 театрів, 6 обласних філармоній, 6 обласних будинків народної творчості, консерваторія, 33 середні мистецькі навчальні заклади. В селах на кінець того ж року працювало 3336 клубів. Підвищена до польської культури була зумовлена намаганням послабити рух спротиву польської інтелігенції проти радянізації західноукраїнських земель [3, с. 93].

З переходом на радянські освітні програми адміністрація навчальних закладів почала вимагати від учителів обов'язкового включення до робочих конспектів, а також наведення мало не на кожному уроці прикладів антирелігійного спрямування. Це стало важким випробуванням як для дітей, так і для педагогів, абсолютна більшість яких була віруючими. Водночас засоби масової інформації, комуністичні пропагандисти й агітатори під час підготовки до виборів нагнітали атмосферу ворожості до так званої польської шляхти, буржуазії та поміщиків, служителів костьолу, осадників, називаючи їх «агентурою Пілсудського», закликаючи «викривати ворогів». У такий спосіб готувалася суспільна думка для виправдовування репресивних заходів: арештів польських офіцерів, поліцейських, урядовців, активістів політичних партій, ксьондзів. З вересня 1939 р. до травня 1941 р. в західних областях України за «ворожу, антирадянську діяльність» було заарештовано 6564 поляки серед яких переважна частина були представники інтелігенції [2, с. 5–6].

Завдяки радянській державній політиці українська мова та культура зайняла належне їм місце, потіснивши привілейовані раніше польську мову та культуру. Проте плата за це виявилася надзвичайно високою. Тотальний контроль з боку держави і диктат однієї офіційної ідеології спричинили неприродну одноманітність у духовній сфері, позбавивши її внутрішніх сил для саморозвитку. Не тільки польська, а й

українська та єврейська культури в Західній Україні зазнали значних втрат, оскільки більшовицька влада влада, створивши сприятливі умови для розвитку одних елементів цих культур, нещадно нищила всі інші.

Матеріали даного дослідження можуть бути використані при вивченні шкільного курсу «Історія України» в 11 класах загальноосвітніх шкіл, гурткової роботи з історії. При вивченні даної теми доцільно буде використати методи стимулювання – це методи, спрямовані на формування позитивних мотивів навчання, що стимулюють пізнавальну активність і сприяють збагаченню школярів навчальною інформацією. До них належать методи формування пізнавальних інтересів та методи стимулювання обов'язку й відповідальності в навчанні. Запропоновані методи навчання зацікавлюють дітей до здобуття знань, активізують їхню увагу на уроках історії, стимулюють їх діяльність і допомагають педагогу, при правильному та доцільному їх використанні, провести урок на високому рівні. У практичній діяльності вчителя словесні, наочні та практичні методи навчання тісно взаємопов'язані. Під час розповіді, лекції чи бесіди вчитель використовує методи ілюстрування і демонстрування (карта України періоду Другої Світової війни), на практичних заняттях вчитель може організувати зустріч із ветеранами війни та продемонструвати історичні фільми. Завдання вчителя – знайти оптимальне поєднання цих методів, не припускаючи необґрунтованого превалювання одних і нехтування іншими. Результатом такого уроку повинні стати міцні знання, якими оволодіють учні протягом уроку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калакура О. Я. Новий статус поляків західноукраїнських земель після їх включення до СРСР та УРСР / О. Я. Калакура // Укр. істор. журн. – 2005. – №6. – С. 36–49.
2. Ковалюк В. Р. Культурологічні та духовні аспекти «радянзації» Західної України (вересень 1939 р. – червень 1941 р.) / В. Р. Ковалюк // Укр. істор. журн. – 1993. – № 2/3. – С. 3–17.
3. Витвицький Василь. Львів Радянський / Василь Витвицький // Сучасність. – 1987. – № 7/8. – С. 93.
4. Домбровський Олександр. До історії української науки під час Другої світової війни / Олександр Домбровський // Укр. історик. – 1975. – № 1/2. – С. 108.
5. Сливка Ю. Ю. Західна Україна в реакційній політиці польської та української буржуазії (1939 – 1941) / Ю. Ю. Сливка. – К.: Наук. думка, 1985. – 275 с.

REFERENCES

1. Kalakura O. Ya. Novyi status of the Poles of the Zakhidoukrainskih lands of the country is included before the SRSR and URSR / O. Ya. Kalakura // Ukr. istor. journal. - 2005. - №6. - P. 36-49.
2. Kovalyuk VR Culturological and spiritual aspects of the "radiance" of Zakhidnoye Ukrainy (a pea bough of the year 1939. - VR Kovalyuk // Ukr. istor. journal. - 1993. - No. 2/3. - P. 3-17.
3. Witwicki Vasil. Lviv Radyansky / Vasil Vitvitsky // Suasion. - 1987. - No. 7/8. - P. 93.
4. Dombrovsky Oleksandr. До історії української науки під час Друї світової війни / Oleksandr Dombrovsky // Ukr. The historian. - No. 1975, No. 1/2. - P. 108.
5. Slivka Yu.Yu. Zakhidna Ukraine in the reactionary Policies of the Ukrainian bourgeoisie (1939 - 1941) / Yu. Yu. Slivka. - K.: Science. dumka, 1985. - 275 p.

УДК 373.5.016:94:130.123.4

Сакунова А.В.

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

В статті розглядаються проблема формування духовних цінностей особистості. На основі вивчених джерел розкрито зміст понять «духовність», «духовний розвиток» та «духовно-моральне виховання». Обґрунтовано особливості розвитку духовних цінностей учнів під час викладання історії та використання їх в практиці вчителя загальноосвітньої школи.

Ключові слова: духовність, духовний розвиток, духовно-моральне виховання.

Сакунова А.В. Развитие духовных ценностей учащихся на уроках истории

В статье рассматриваются проблемы формирования духовных ценностей личности. На основе изученных источников раскрыто содержание понятий «духовность», «духовное развитие» и «духовно-нравственное воспитание». Обоснованы особенности развития духовных ценностей учащихся входе преподавания истории и использования их в практике учителя общеобразовательной школы.

Ключевые слова: духовность, духовное развитие, духовно-нравственное воспитание.

Sakunova A.V. Development of spiritual values of students at the lessons of history.

In the article deals with the development of spiritual values of the individual. Based on the sources studied, the contents of the concepts "spirituality", "spiritual development" and "spiritual and moral upbringing" are revealed. The specifics of the development of the spiritual values of students entering the teaching of history and their use in the practice of the teacher of the general education school are substantiated.

Keywords: spirituality, spiritual development, spiritual and moral upbringing.